

Molí de Salo

Sant Mateu de Bages

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Demarcació de Salo
Emplaçament	Carretera de Salo (BV-3002), poc abans del km. 8 camí direcció nord-oest uns 400 m
Alçada:	442
Coordenades:	
Latitud:	41.84659
Longitud:	1.64725
UTM Est (X):	387699
UTM Nord (Y):	4633628

Classificació

Número de fitxa	08229 - 390
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Conjunt arquitectònic
Estil / època:	Modern Contemporani Popular
Segle	XVII-XX
Estat de conservació	Bo
Protecció	Inexistent
Tipus de protecció:	Inexistent
Observacions protecció:	Pla especial del catàleg de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable (núm. 16)
Data aprovació:	dc., 20/01/2010 - 12:00
Accés	Fàcil
Ús actual:	Residencial
Titularitat	Privada
Titular:	001308000CG83D0001EU
Autoria de la fitxa	Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa:	dt., 10/10/2017 - 02:00

Descripció

Antic molí emplaçat vora la riera de Salo, uns 300 metres al nord-est del nucli de Salo. El conjunt consta d'un gran cos residencial que integra la casa de l'amo, l'antiga masoveria i les instal·lacions del molí, així com els vestigis de la bassa del molí i un bon nombre de coberts aïllats, tant a llevant com a ponent de la casa. El cos residencial adopta una planta totalment irregular, amb tres grans construccions que formen dos angles i que són el fruit de múltiples fases d'ampliació. El cos més antic és el de migdia, concretament la part central on hi trobem un portal adovellat que dona pas a les instal·lacions del molí. D'aquí la casa es va expandir (sobretot al segle XVII) cap als dos costats. La distribució d'aquesta façana és totalment irregular. Consta de planta baixa més dos pisos. Hi trobem diversos portals, finestres i balcons de tipologia ben diversa. Destaca una finestra situada al segon pis decorada amb motlures de tradició renaixentista. L'altre cos també força antic és el de llevant, on hi trobem diverses finestres amb llindes i brancals de pedra. Aquests cossos constituïen l'antiga casa de l'amo. L'any 1908, després d'uns greus aiguats, es va procedir a una important remodelació i s'aixecà un nou cos, corresponent a la nova casa de l'amo. La seva façana, encarada a l'est, és una obra més regular, amb portal rematat amb arc escarser, balcó i dues finestres. Aquesta construcció de principis de segle XX és una obra d'àmplies proporcions que s'allarga cap a l'oest i al nord adoptant una planta en forma de L. Té diverses obertures, ja de distribució més regular, sobretot a la façana encarada cap a migdia. Posteriorment, ja a la dècada de 1960, aquesta part s'amplià amb un nou cos, a l'angle nord-est, obrat amb totxo. Entre els angles que formen aquestes grans construccions hi queda un espai en forma de quadrat que era ocupat per la bassa del molí, i que s'allarga cap a ponent. Al costat de llevant s'aixequen tres grans conjunts de coberts aïllats que han conservat molt bé la seva tipologia tradicional. El que hi ha més al sud (construït l'any 1902) tenia un espai als baixos que era anomenat el Recolliment dels pobres i donava servei a gent amb pocs recursos. A llevant hi ha coberts més petits i una zona enjardinada. Pel que fa a les instal·lacions de l'antic molí, es troben en força bon estat de conservació. La bassa té una forma molt allargada, de 70 x 10 m. Un aspecte interessant és que l'entrada d'aigua cap al molí es feia mitjançant un pou de forma cilíndrica. Aquest fet gens habitual, juntament amb la circumstància que en el pou l'aigua hi neix, ens fa pensar que es tractava d'un antic aprofitament d'aquest aflorament natural que podria ser anterior al molí, tot i que l'obra actual, feta amb grossos carreus perfectament escairats i de molta qualitat, és contemporània al molí. Un altre fet remarcable és que el molí funcionava amb un mecanisme de roda vertical, contràriament al que és més habitual, la roda horitzontal. Es conserva molt bé l'estança on anava col·locada la roda: una sala molt alta i coberta amb volta apuntada. Tota l'obra és de gran qualitat i feta amb carreus ben escairats. A la volta s'observa el forat per on queia l'aigua i, a la part inferior, el túnel del carcabà (actualment tapiat) per on l'aigua desguassava cap a la riera. Actualment hi trobem una turbina, que a mitjans de segle XX va substituir l'antiga roda. A la cambra del damunt es conserven les dues moles que tenia el molí: una per a la farina i l'altra per a l'oli.

Observacions:

Finestra sobre el portal adovellat: 1633 Portal dret de la façana de migdia: 1636 Portal esquerra de la façana de migdia: 1855 Porta esquerra façana de migdia: 1855 Dovella del portal de la façana est: JOSEP ESQUIUS Y PORTELLA any 1908 Cobert del sud-est: 1902 J.E. En un dels portals sud hi ha una inscripció moderna amb el número 1391. Tal vegada algú coneixedor d'algun document va fer inscriure aquesta data, o tal vegada es tracti d'algun tipus de registre que no té res a veure amb cap any. Informació oral facilitada per Josep Esquius Gràcia

Història

En un document de l'any 966 en què el comte de Cerdanya Sunifred atorga el castell de Salo al monestir de Sant Llorenç prop Bagà es fa esment que els drets del castell incloïen dos molins emplaçats al riu anomenat Duàrria (riera de Salo). És ben segur, doncs, que un d'aquests molins era el Molí de Salo, que en els seus inicis estaria, com era habitual, sota el domini del senyor del castell (CAROL, 1992: 4). L'existència d'un aflorament natural d'aigua al punt d'entrada de la bassa cap al molí ens fa pensar que en aquest lloc des d'antic hi havia hagut algun tipus d'aprofitament de l'aigua, tal vegada un simple pou o viver. Cal dir que una mica més avall de la resclosa del molí hi ha l'anomenat Toll d'aigua calenta, on l'aigua té una temperatura més alta. Tal com succeeix amb altres molins, a més del molí fariner n'hi havia un d'oli i també una ferreria. L'altre molí esmentat en el document era, amb tota probabilitat, el que estava molt a prop del castell de Mejà i posteriorment passà al mas el Puig, successor d'aquest castell. D'aquest segon molí actualment només en resten vestigis de la resclosa i el rec. Les construccions més antigues del conjunt, que són la part baixa del molí, es podrien situar de manera genèrica entre els segles XIII-XVII. Tota aquesta part és una obra molt sòlida i de qualitat, amb una interessant volta apuntada de tradició gòtica. És en aquest sector on hi trobem les inscripcions més antigues, que són del 1633 i 1636. Al segle XVIII el molí ja era propietat de la família Esquius, que continua habitant-lo en l'actualitat. A mitjan de segle XIX el propietari era Josep Esquius, casat amb Josepa. El següent hereu fou Josep Esquius Portella, i els següents: Josep Esquius Lleopart, Josep M. Esquius Gangonells i Josep Esquius Gràcia. El Molí de Salo era una de les cases més fortes d'aquest terme, i va anar adquirint diversos masos de la zona: l'Oriol, cal Trilla i el Puig. Pels volts del tombant de segle XX Josep Esquius Portella va adquirir el Solsonet i, al nucli del poble, cal Pastor i cal Teixidor. Un germà de Josep fou mossèn Àngel Esquius Portella (1887-1943), capellà a Bergús, Cardona, Llanera i, en els seus darrers anys, a la mateixa parròquia de Salo. A mitjans del segle XIX un fadrister dels Esquius va fundar un altre molí i ferreria, situat més a prop de Salo. S'anomenà cal Ferrer de la Creu i va estar en funcionament fins ben entrat el segle XX. El fort aiguat que l'any 1907 va afectar les conques del riu Cardener va provocar greus destrosses al Molí de Salo, sobretot a la masoveria, que era la construcció més propera a la riera. L'any següent Josep Esquius Portella va portar a terme una important remodelació del conjunt: edificà una nova casa de l'amo, a la part més alta (al nord), i la masoveria ocupà una part de l'antiga casa de l'amo, que era al cos de migdia. A mitjans de segle XX Josep Esquius Lleopart va substituir l'antiga roda hidràulica per una turbina. Això va permetre que el molí generés electricitat que es subministrava al poble de Salo. A partir d'aleshores el molí treballava de nits, mentre que de dia funcionava com una petita central elèctrica. El Molí de Salo va funcionar fins a la dècada de 1960.

Bibliografia

CAROL, Josep (1992). Salo, història d'un poble o Fills per l'Església, Casal Parroquial, Cervera, p. 4, 21, 22.

GRUP SOLUCIONS MANRESA (2009). Pla especial del Catàleg de masies i cases rurals en sòl no urbanitzable de Sant Mateu de Bages. Ajuntament de Sant Mateu de Bages (núm. 16).

